ZBIOR

Wiadomości Tygodniowych

w Krakowie

Kwartał drugi Num: 11.

Dnia 11. Lipca R. P. 1784.

Jakie ma bydź ſtaranie o zdrowiu młodych.

Rzecz ta do Lekarzów należy, przeco com wyczytał w Sławnym rozumnym i uczonym Lekarzu Sebaſtyanie Petrycym Polaku naſzym Profeſsorze Akademii Krakowſkiey á Zygmunta trzeciego Doktorze, (który *Politica* Aryſtotelesa z Greckiego na Polſki ięzyk przetłumaczył z niego o Edukacyi co ſię dotąd kładło wyięte prawie co do ſłowa było) kładę. Piſze On w przydatku do Księgi oſmey ná karcie 353. tak: Czoło wſzyſtkiego wychowania dzieci

co do ciała ieſt dieta: Dla tego Plato proſił zawſze Boga, żeby wewnątrz chędogo był, á wnętrze zgadzało ſię z wierzchem. Nie bez przyczyny ſtarodawni piſali w ſwych liſtach: jeśliś zdrów chwała Bogu i jam zdrów. Ta tedy nauka pierwſza niechiy będzie áby w jedzeniu i napoju mierność była. Zycie i ubior maią bydź dla zdrowia i sił, nie dla roſkoſzy. Dla czego chronić ſię potrzeba potraw, które są wędką do picia, i tych które niemierności są znakiem, i chorób przyczyną, proſta potrawa iedna mierność umyſłów i jedna zdrowie. Wſzak wczorayſzym zbytkiem obciążone ciało umyſł obciąża twierdzi Horacyuſz. Godna rzecz pamięci co powiadaią o Alexandrze wielkim: Gdy mu Matka w każdy dzień potraw, Piekarzów i Kucharzów poſyłała, odpowiedział nie potrzebuię tego, bo mam lepſze Kucharze darowane mi od mego Nauczyciela, á które? przechadzkę rano ku obiadu á ná wieczerzą ſkromność iedzenia. Chronić ſię potrzeba obcych wymyślnych potraw, które rozmaite choroby przynoſzą Nie może też bydź nic zdrowiu ſzkodliwſzego i ſprośnieyſzego, iako nazbyt ſię obetkać,

nie może większey sromoty mieć ten co się udał do nauk, jako gdy nie wie miary żołądka swego. Takim zbytkiem nie tylko obraża się żołądek, niespanie przychodzi, ciężkość i pełność głowy bywa, cuch z ust pochodzi, ale umysł tępieie, pamięć śliźnie, dawno bowiem powiedziano, natkany żołądek nie rodzi dowcipu subtelnego. Dla czego Persowie w swoich prawach to mieli, aby dzieci wstrzemiezliwemi były.

Co się tycze napoiu używać go trzeba podług iedzenia. Mało się ie mało pić się ma. Upić się zaś iest rzecz zdrowiu szkodliwa, z piiaństwa bowiem psuie się wątroba z czego pochodzi puchlina; psuie się muzg z czego pochodzi szaleństwo, kaduk, paraliż, nagła smierć; z piiaństwa żył suchych skaza, a ztąd trzęsienie rąk głowy, nóg. Plato do 18 lat niechciał aby dzieci miały pić wino, bo nie potrzeba ognia do ognia przydawać. Piiaństwo cnotom wrota zawiera, a złościom fortkę otwiera, piiaństwo nic innego nie iest tylko dobrowolne szaleństwo.

Maiąc pieczą zdrowia mamy się oglądać na spanie. Bo długie spanie ani

zdrowiu, ani umyſłowi, áni do ſpraw zacnych ieſt pożyteczne. Każdy śpioch ná nic ſię przyda, bo iakby nie żył oſpalec do ſłużby niezdatny, jakże bydź może do Nauk? Kto ſię ſtara o nabycie mądrości, nie trzeba mu doſypiać, lecz tylko tyle ſpać ile zdrowiu pożyteczno, á naybardziey dla tych, którzy w Rząd Rzeczypoſpolitey wchodzić potym maią, należy im nie doſypiać. Tacy bowiem gdy nie śpią ſtrachem są w oczach ludzi złych, gromem nieprzyiaciołom i cherchelnym sąſiadom ſwoim, a podziwieniem i w powadze u dobrych, pożytecz i ſamym ſobie i Rzeczyroſpolitey. A iako ſzkodliwa rzecz długo ſpać, tak też chronić ſię trzeba długiego nocnego ſiadania; bo gdy oko zamyka świat i my zamykać mamy ſwoie, brzydka rzecz przy swiecach żyć, dzień w noc, á noc w dzień obracać, nie ieſteśmy sowami álbo niedopyrzami, á co ieſzcze brzydſza całą noc pić, ałbo ſiedzieć przy ſtolikach karcianych, ztąd bowiem kolki, ſpaſma nayczęſtſze, i nayboleśnieyſze á nieſpo oność do dobrych ſpraw bywać zwykły. Kończąc rzecz mówię z doświadczenia, że jako dieta zbytnia, tak czucie zbytnie ieſt zbytkiem,

tkiem, á przeto ſzkodl we i przyczyną rozmaitych ſłabości. A tu przydaie, że młodzi przeſtrzegaczów ſwoich, i dozorców ſłuchać mają dla dobra ſwego tak względem co ſię tycze ciała, jako też umyſłu. Młodych albowiem ludzi obowiązkiem ieſt, żeby powolni byli ſtarſzym ſwoim i tym od których mogą ſię czego nauczyć. Bo iako urodzenie człowieka z Oyca i Matki ſtaie ſię, tak i mądrość przychodzi z obu ſtron, tey która naucza, i która ſię chce uczyć: prożno ſieieſz naſienie, ieśli go poorany zagon nie zmiękczy, tak ćwiczenie nie może pożytek przynieść, tylko z niejakiey zgody ſłuchaiącego i powiadaiącego. Młodzi ludzie mają Starſzych i Nauczycielów ſwoich kochać równie z naukami, i mieć onych za Rodziców nie ciała, lecz umyſłu. Pobożność do Nauk potrzebna, pobożni bowiem ſłuchają i radzi wierzą co kto uczy dobrego i pożytecznego, á tak kiedy ich ſtrofuią nie gniewaią ſię, kiedy chwalą nie wynoſzą ſię, á ſwoią pilnością miłość i przyjaźń jednaią. Achilles naymężnieyſzy z Greków tak ſzanował Nauczyciela ſwego Fenixa, że mu połowicę Króleſtwa ſwego dawał. Kry

ton-

ton Ateńſki Filozof tak ſzanował Sokratesa Nauczyciela ſwego, iż oſkarżonego ſam bronił, i wſzyſtkich mu potrzeb do żywności dodawał. Marek Kato z Utyki młodym będąc Nauczyciela ſwego mocno kochał, pilnie ſłuchał, i pytał ſię ſkromnie zawſze o przyczynę, gdy mu co roſkazowano. Sobieſki naſz będąc Królem na Wideńſką iadąc Nauczyciela ſwego w Krakowie nawiedził i obdarzył.

RZECZY KRYTYCZNE w EUROPIE.

Pretenſye Domu Auſtryackiego do Hollandyi, Gdańſka y innych Państw, zakłucenia, negocyacye, przymierza y przygotowania woienne.

Jeſteśmy bardzo bliſko wybuchnienia okropnych przypadków. Mało ieſt w Europie mocarſtw któreby z teraźnieyſzemi politycznemi traktowaniami gabinetowemi cząſtki nie miały.

Zawikłania, kłotnie y zamierzenia są powſzechne, bardzo liczne y bardzo krytyczne. Zanosi ſię oczywiście w tym wieku, na ułożenie nowego Syſtemu

ſtemu pomiędzy Europeyſkiemi Mocarzami.

A iako ieſt pewna, że wſzyſtko ieſt teraz w wielkim poruſzeniu y obrotach, tak mało co można o tym mówić y piſać z pewnością. Ponieważ iednak każdy ſłuſznie ná teraźnieyſze oglądaiąc ſię zamachy ciekawym ieſt: ſpodziewam ſię zatym, że przyiemną powſzechności y użyteczną uczynię przyſługę, gdy oney tym czaſem, nim ſię co więcey odkryie, niektóre myśli pewnego dobrze wiadomego Korreſpondenta około tego przełożę.

Ze owe długo przeciągnione y koſztowne przygotowania woienne, które z ſtrony Auſtryi przez te lata przeciwko Turcyi czynione były, nie miały innego celu, iak tylko ná nowo ſprzymierzoney Przyiacielce, z przyiaźni, i wcale bez względu ná ſiebie do uſkutecznienia Jey zamyſłów, y rozſzerzenia oney potęgi, być użytecznemi, iedney procz tego iuż ogromney potędze ---- ---- ---- Y że Auſtrya Jedynie miała ſię kontentować ową dobrze wiadomą umową, y ułożeniem handlowym. D. 6. Sierpnia R. 1783. y D. 24 Lutego R. 1784.

R. 1784. Które to procz tego, nie czym infzym było, tylko potwierdzeniem pokoiu Belgrackiego dawniey zawartego, to o Cefarzu rozumieć byłaby rzecz nadzwyczayna, że prawie nikt z ludzi na świecie do tegoby fię nie fkłonił.

Lecz w czym zależy zyfk Domu Auftryackiego z robot iuż przefzłych, to czas w krótce odkryie. Nigdy podobno Gabinety nie były zatrudnione bardziey w rozfianiu wielkich Rewolucyi, iak są teraz, wfzakże do tych ieszcze czafów ieft niepewna, iak one wypadną, y iaki koniec wezmą.

Wielorako uwikłane kombinacye, teraźnieyfzego Syftemu Europy, czynią wielką trudnosć, wyprowadzenia iakiey Rewolucyi na niepewno, w fzczegulności zaś fprawuie to Potęga Francufka; y ieszcze więcey, owe wielkie wpływanie, które oney Polityka ma w tym, iżby bez iey przyzwolenia, lub bez oczywiftey woyny nic nie rofpocząć.

Można fię było o tym w teraźnieyfzych koniekturach (gdy fię czyniło za-

zamyſły ná potęgę Turecką) ná nowo przekonać, y do tych czas ſię pokazuie że ſię chciano około tego porozumieć z Francyą. Podobno przyſzłoby użyć mniey menażu dla tey potęgi, gdyby ſię inne dwie potencye do Interęſsu oboyga Ceſarſkich Dworow mogło było wciągnąć.

Jawna rzecz ieſt: że przynaymniey czyniono wſzyſtkie ſtarania u Dworu Franc: które iednak dotąd nie otrzymały żadnego ſkutku ---- ---- Król Szwedzki, nie ma być w Wiedniu, y oczekiwany ieſt w Paryżu. Król Pruſki zdaie ſię że w teraźnieyſzych okolicznościach, cały ieſt w Intereſsach Francyi, chociażci ieſzcze z tym ſię nie oświadczył.

Gdy więc Francya ieſzcze zawſze ma ſpoſobność poruſzenia niektórych połnocnych Mocarſtw, któreby Roſsyą unieſpokoić mogły, á Auſtrya ieſzcze bardziey ieſt wyſtawiona, tedy zdaie ſię, że nie maſz innego śrzodku, iak Francyą ſobie ziednać.

Od dawnego iuż czasu *P. Thugut* negocyant Auſtryacki znayduie ſię wcale

w ci-

w cichości w Paryżu, a teraz Xiąże *Starchemberg* przeszły Cesarsko Królewski Poseł u Dworu Wersalskiego potym pełnomocny Minister w Bruksselli (*a*) temi czasy, to iest 4. Maja z Wiednia do Paryża odiechał. Kilkodniadniami wprzod z samym Cesarzem y z Xiążęcem *Kaunitzem* długie potaiemne odprawiwszy konferencye. Dokąd też Gubernatorka Cesarskiego *Niderlandu* ArcyXiężniczka Krystyna z swoim Małżonkiem Xiążęciem Albrychtem, ma iechać którego czasu, sam nawet Papież, lubo o tym przeciwnie piszą listy z *Bologny* tamże oczekiwany iest.

Mowią podobno nie bez fundamentu że Cesarz ma być nakłoniony do ustąpienia swoiego Niderlandu Francyi, dla którey, te wyśmienite Prowincye stałyby się bez wątpienia użytecznieyszemi, niż są teraz dla Austryi. Lecz czego Cesarz w zamian wyciąga za to od Francyi, zapewne, będzie to naprzod, przystanie y przyzwolenie na Elekcyą na Cesarstwo Osoby Xięcia Toskańskiego, zapewne co więcey ieszcze---

albo

(*a*) *Bruksella Miasto w niskim Kraiu Austryackim czyli iak mowią w Niderlandzie.*

albo część Państwa Tureckiego. Wszystkie tu przytoczone rzeczy są to tylko podobieństwa, wieści, á czas tylko nauczy, czyli całkiem lub po części tylko były przedsięwzięte albo też nie.

Kto zna Francyi politykę, powątpiwa czy tylko Francya powiększenie Państw swoich za nabyciem Niderlandu zechce przenieść nad zmnieyszenie swoiego politycznego wpływania, To pewna że im więceyby Cesarz od Hollandyi, z którą teraz w wielkie zaszedł pretensye nabył, tym większy stałby się szacunek *Niderlandu.* Co ieżeliby negocyacye nie udały się we Francyi, przynaymniey nowo odzyskane Kraie byłyby zyskiem czystym.

Demoliowanie Fortec w Niderlandzie, wyłączenia które się uczyniło z temi Prowincyami, od tylu nowych rozrządzeń Cesarskich, które tam nawet nie były publikowane, y inne okoliczności, dodaią tym spodziewanym wyniknieniom podobieństwo do prawdy. A uwaga y namyślenie się którą czyniąc w Hadze Poseł Francuski Xiąże de la *Wauguyon* żeby się udać w Alians między

Fran-

Francyą y Hollandyą, któren ta RP. offiarowała y życzy sobie, dodaią równie podobieństwo do prawdy.

Cożkolwiek bądź zastanowić się należy n d rzeczywistemi które iuż zaszły traktowaniami, y które iuż ná widok wyszły sprzeczkami granicznemi między Austryą y Hollandyą. Jeden podiazd czyli dywizya Austryackiego Woyska w nocy ze 21 ná 22 dzień Kwietnia osadziła się w małey Fortecce *Lillo.* Która od dawnieyszego pokoiu nie była opatrzona Zołnierzem, y natychmiast po odebraniu tey Forteczki roboty iey wszystkie zostały od Austryakow zniszczone. 1. Maia przyszła druga Dywizya z pewnym Komissarzem z *Bruxelli* 5 Maia przypadł Kuryer z Bruxelli do Hagi, który owe ułożone pretensye Cesarza względem granic, do RP. zgromadzonym stanom podał.

Pretensye te składaią się z 14 punktów podług których Cesarz oglądaiąc się ná ułożenie granic żadnego innego traktątu uznać niechce iak tylko R. 1664. według którego roboty fortec *w Liefkenschoek* y *w Lillo* y inne dwie przy

Schel-

Scheldzie maią być zniſzczone, wsie *w Maieracie Bladel Reycel Poſtel* y co tylko do nich ieſt przyłączone na Ceſarza były oddane, tudzież żeby wſzyſtkie uzurpacye względem podległości naſtępuiących mieyſc uſtały, iako to w *Koenigſcheim, Felogne, Grot'oon, Hopperting, S'ugzen, Falais, Argentrau, Heermal* y innych wiela. Nad to żeby Generalne ſtany według traktatu d. 30 Sierpnia R. 1673 Ceſarzowi powrociły Miaſto *Maſtricht* y Grabſtwo *Wróenchove* z cząſtkami do nich należącemi.

Podobnież domaga ſię Ceſarz o uczynione ſzkody y powrocenie Dochodow z Produktów, pożytkow y. t. d. które aż dotąd od RP. odbierane były, iako też nadgrodzenie ſzkod, które przez tak długi czas, bo bliſko ſto kilkadzieſiąt lat, z ſtrony niedochodów z cła ponioſł. Powinny także Generalne ſtany powrocić mu wſzyſtko, co mu tylko przypada z ſtrony Miaſta y Margrabſtwa *Bergenobſon* y innych części oſobliwie Brabancyi Hollenderſkiey. Procz tego wyciąga Ceſarz powrocenie y zapłacenie Artyleryi y woiennych potrzeb, które pod zachowaniem RPlitey pozoſtały w

ten

ten czas gdy niektóre mieyſca tego kraiu garnizonem ſwoim oſadziła. Tudzież nadgrodzenie dwoch millionow Liwrow, które Francya podług Akwisgrańſkiego traktatu Hollandyi zapłacić muſiała, á to dla wyprowadzoney, pod czas toczoney woyny z mieyſc garnizonowych Artyleryi y innych ſprzętów woiennych. Na reście domaga ſię zapłacenia rozmaitych, w przyłączonych notach, obrachowanych kapitałow y od nich prowizyi, do którey tylko oſoby ſzczegulne różnego ſtanu y kondycyi pretenſye maią. Summa totalna oſtatnia wynosi w prawdzie tylko 3,40,000 Złot: Niem: Lecz prowizye które po części ieſzcze od R. 1709. w iednym mieyſcu, w drugich zaś od R. 1713. 1740. 1745. przypadaią powiękſzaią pretenſye te bardzo wyſoko.

Można ſobie łatwo wyſtawić pomięſzanie które pretenſye te ſprawiły w Hollandyi. Stany Generalne, zgromadziły ſię y naradzały długo około tego, y po zakończeniu rady 8 Maia wyſłały do Paryża Kuryera o pośrzednictwo w tey mierze tak wielkiey wagi doprasżaiąc ſię Dworu Francuſkiego.

Czas

Czas pokaże co Dwor Werſalſki do czynienia w tym za lepſze oſądzi. Lecz gdy wewnętrzne rozruchy dotad ieſzcze w Hollandyi nie poprzeſtaią, tedy obawiać ſię należy, żeby lud nakoniec nie zbuntował ſię y żeby podobno nie poſtąpił ſobie iak w R. 1672 którego to okrutne między Senatem, Rządcami y poſpolitwem popełnione były morderſtwa.

Tym czaſem wyſłała RP. do *Maſtrichu y Bredy* niektóre podiazdy, nad czym zaraz Poſeł Ceſarſki ſwoie wielkie zadumienie okazał mowiąc, że Ceſarz nie ponieprzyiacielſku bierze ſię ná RP. lecz tylko ſzuka zaſpokoienia pretenſyi ſwoich, że droga traktowania o tym byłaby dla nich nayprościeyſza y naymędrſza, ile że inaczey Ceſarz widziałby ſię przymuſzonym chwycenia ſię innych śrzodków.

Z tym wſzyſtkim Woyſka ich pomaſzerowały, á ſtany Generalne udały ſię do Poſła Francuſkiego Xiążęcia de la *Wauguyon* który aż dotąd zawſze dalekim był od wdania ſię w Alians od Hollandyi dopraſzany z Francyą, pokiby wewnętrzne rozruchy nie poprzeſtały

po

po między niemi samemi, lecz teraz pośrzednictwo Dworu swego względem pretensyi Austryackich iżby było skuteczne ma się przyłożyć, nad wszystkie przypadki okoliczności te, będą wielkiey wagi wyniknień okazyą y zapewne odkryią ow Teatr polityczny, aż dotąd pokryty żasłoną: Na to przyidzie, którey strony chwyci się Francya, y od tey zależeć będą wszystkie sprzymierzenia negocyacye y inne rzeczy, które z nich wypływać zwykły.

Aż dotąd też y w innych Europy Państwach nic nie przyszło do końca y owszem tym podobne tu y owdzie pomnożyły się kłotnie.

Roboty Gdańskie w Warszawie po Wielkiey nocy ucішzyły się. Z strony Pruskiey było podane *ultimatum*, na które Deputowani od Gdańska nie skłonili się, lecz w tey mierze udali się *do Peterburga* od którego Dworu rostrychnienie y konsekwencye ztąd oczekiwać potrzeba.

Reszta na potym.